

AȘEZAREA UCRAINENILOR ÎN COMITATUL MARAMUREȘ

Prof. dr. Ion Petrovai
Petrova, Maramureș, România

L'étude présente fait partie d'une recherche scientifique plus ample de multiculturalisme dans le Pays du Maramureș, province historique de l'espace roumain, avec un intérêt accru sur la communauté ukrainienne à l'intérieur de l'actuel département du Maramureș de la Roumanie d'aujourd'hui, contrée dans laquelle vivent plus de 60% des citoyens roumains d'ethnie ukrainienne dans l'état roumain actuel.

Notre texte aborde de manière sommaire le multiculturalisme de la région et présente, en dates essentielles, la fixation des ukrainiens, il y a des siècles avant, sur le territoire de l'ancien Comitat de Maramureș qui a été sous la juridiction de l' Austro-Hongrie jusqu'au 1918.

Notre recherche scientifique a comme centre d'intérêt la communauté des ukrainiens dans l'espace du Maramureș et aussi l'évolution temporelle et spatiale de cette communauté.

Mots-clés: Maramureș, Roumanie, multiculturalisme, la communauté ukrainienne.

Românii conviețuiau împreună cu etniile menționate contribuind din plin la conturarea multiculturalității Țării Voievozilor descălecători de neam și țară atât prin datinile, obiceiurile complexe și ocupațiile lor interesante și utile care coabitau cu cele ale băștinașilor Marmației de unde valuri, valuri români au emigrat în Moldova, ținutul Năsăudului, al Ardealului, în Țara Lăpușului, în Sătmăr și uneori în Ungaria. Simultan cu plecarea românilor se petrecea împământenirea etniilor ce au venit ca oaspeți și au prins rădăcini pe aceste străvechi și primitoare meleaguri românești. Între toate cauzele buneii primiri a oaspeților de către băștinași hotărâtoare a fost nevoia de forță de muncă de care românii rămași pe vatra străbună aveau vitală nevoie, cu atât mai mult cu cât nobilii maramureșeni își părăseau ținutul de baștină, cu sau fără voia lor. La final de veac XX în Țara Maramureșului oamenii vin și pleacă ca și în trecut, atât în dreapta cât și în stânga Tisei, dar în proporții diferite, din cauze diverse, însă cel mai des pe criterii profesionale și economice. Vin în spațiul maramureșean specialiști și meseriași de înaltă clasă și pleacă forța de muncă brută în alte ținuturi, precum Banatul și Bărăganul la munci agricole sau forestiere, iar în ultima vreme și peste hotare în țări precum Israel, Italia, Austria, Franța, Germania, etc. Este demn de menționat faptul că în Banat și Sătmăr s-au constituit în ultima jumătate de veac adevărate colonii maramureșene formate de cei plecați la muncile câmpului și care, cu timpul, s-au decis să se împământenească în acele teritorii. În Banat sau constituit 24 de colonii în care au venit un număr mare de ucraineni.

În mileniul III vom vorbi de un alt tip de multiculturalitate dacă evreii și germanii vor dispărea din Țara Maramureșului și se vor consolida alte comunități și credințe religioase cum sunt rromii și cultele neoprotestante care n-au prea existat în Marmația în urmă cu o jumătate de veac, dar au luat un impresionant avânt în vremea noastră.

Să avem răbdare să vedem ce ne va rezerva viitorul fiindcă mutațiile din Țara Maramureșului sunt, în parte, cele specifice vremii în care ne este dat să trăim.

Aprofundând lucrările apărute despre Țara Maramureșului, cercetătorul din vremea noastră ajunge ușor și firesc la concluzia că această regiune istorică a spațiului românesc și a Europei este o zonă multiculturală.

Cercetând statisticile de la sfârșitul sec. al IX-lea și începutul secolului al XX-lea din fostele plase Iza, Sighet și Vișeu, care alcătuiau geografic și administrativ județul

Maramureș din perioada interbelică a României Mari, ținut cunoscut și sub numele de "Maramureșul Istoric" din stânga râului Tisa, afirmația noastră este pe deplin îndreptățită.

În anul 1910 Comitatul Maramureș [Dermer, Marin 1933, 129] cuprindea atât Maramureșul din stânga Tisei cât și pe cel din dreapta acestui râu, deci întreaga Țară a Maramureșului, Comitatul Maramureș avea reședința la Sighetu Marmației, era locuit de 73 506 suflete de români, 33 634 suflete de unguri, 32 201 suflete de evrei, 28 288 suflete de germani, 21 271 suflete de ucraineni, iar celelalte etnii conlocuitoare numărau în total 438 de suflete.

Trăind în comunități compacte sau mixte, aceste etnii și-au cultivat de-a lungul veacurilor datinile și obiceiurile și au realizat o cultură proprie care nu putea să nu se intersecteze cu cea a băștinașilor și a etniilor conlocuitoare.

Descoperirile arheologice [Kacso 1992] de la Sarasău, Strâmtura, Petrova, Șieu și din alte localități maramureșene arată că Țara Maramureșului a fost locuită încă din epoca bronzului. Primele mențiuni despre acest străvechi pământ românesc s-au păstrat în documentele din veacurile XIII și XIV, care consemnează și existența populației maghiare și a celei ucrainene. Analizând documentele din secolele amintite putem constata că două treimi din locuitorii Țării Maramureșului sunt de origine nobilă și români ca etnie. Acțiunile de catolicizare ale regilor maghiari au determinat pe unii nobili români să emigreze în Moldova cu întreaga familie, uneori însoțiți și de supușii lor credincioși.

În diplomele din veacul al XIV-lea [Mihalyi 1900] Maramureșul apare sub denumirea de "comitat", cu principala cetate Hust, iar din 1556 trece la "principatul Ardealului". Sub principele Francisc Rakoczy al II-lea, maramureșenii iau parte, din plin, la luptele pentru neatârnamarea principatului transilvănean plătind cu jertfe mari acest fapt istoric. Confruntările celor din Ardeal cu cotropitorii, fac să piară mulți viteji maramureșeni prin moartea căroră se sting multe familii nobile din Comitatul Maramureșului și se dărâmă pentru vecie zidurile Mănăstirii Peri, puternic focar de cultură al vremii, unde s-au scris primele texte în limba română.

Pe la 1733, ținutul Țării Maramureșului făcea parte integrantă din regatul Ungariei și împărțase soarta istorică a acestui stat suferind invazii străine, mai ales pe cele ale tătarilor. Eroismul maramureșenilor din această perioadă este încă viu în creația populară. Protopopul Borșei, Lupu Sandrin ce i-a zdrobit pe tătari în Munții Maramureșului, în locul numit azi Preluca Tătarilor, este o figură istorică luminoasă în memoria căruia, în anii ultimului deceniu al veacului nostru s-au ridicat simbolice monumente, spre veșnică pomenire, așa cum visa eroica generație a **Unirii** [Filipașcu 1940, 153].

În anul 1773 împărăteasa Maria Tereza aduce din Austria coloniști germani ce s-au așezat în localitățile Câmpulung la Tisa și Sighet, etnie care, cu timpul, s-a maghiarizat. Mai târziu au fost aduși coloniști germani din Munții Tatra, așa ziși țipțeri, care au fost așezați pe domeniile crăiești (aparținând Imperiului Austriac) din localitățile Vișeu de Sus și Borșa. Acești coloniști erau în general meseriași care se ocupau cu plutăritul, dulgheritul și mineritul.

Dacă în perioada interbelică țipțerii numărau peste 3000 de suflete, la sfârșitul secolului al XX-lea ei s-au rărit foarte mult numărând doar câteva sute, iar în urma

emigrărilor masive în Germania comunitatea lor din Maramureșul Istoric este pe cale de dispariție.

Prezența evreilor în Țara Maramureșului este atestată documentar pe la anul 1728 [Filipașcu 1940, 169]. Această etnie a venit pe meleagurile maramureșene din Galiția, împinsă de nevoi, în căutarea unei vieți mai bune. La venirea pe plaiurile maramureșene evreii plăteau proprietarilor de pământuri din Maramureș o taxă de toleranță, dar în scurt timp ei au devenit comercianți de vite și de cereale și în paralel mari proprietari, ocupând aproape toate casele și terenurile virane din satele maramureșene situate lângă "drumul țării" (șoseaua națională din vremea noastră), pentru a-și amplasa prăvăliile și atelierile în locul cel mai potrivit pentru a atrage clienții din partea locului, dar mai ales pe cei ce călătoreau prin Țara Maramureșului.

În anul 1773 [Filipașcu 1940, 169] evreii din Sighet cer împăratului Iosif al II-lea permisiunea de a-și zidi o sinagogă, semn că numărul lor era destul de mare. La recensământul din anul 1930 în tot Maramureșul Istoric existau 34 053 [Dermer, Marin 1933, 66] suflete, iar la sfârșitul veacului XX numărul lor este sub 10, au rămas doar cimitirele, o sinagogă în orașul Sighetu Marmăției și diverse influențe exercitate pe parcursul a două secole de conviețuire cu băștinașii și cu etniile stabilite în Țara Maramureșului.

Etniile consemnate în documente, de-a lungul timpului, alături de români încă din secolul al XIV-lea au fost ungurii și ucrainenii. Într-un document din 12 ianuarie 1869 Comitetul Comitatens Maramureș adoptă hotărârea nr. 26 în baza căreia se stabilește ca protocoalele administrative Comitatense să fie purtate (redactate) nu numai în limba statului ci și în limbile ruteană și română. Este vorba de un spirit european sau se impunea luarea acestei măsuri ca urmare a faptului că cei mulți care populau aceste meleaguri erau alții decât stăpânitorii. În timpul stăpânirii maghiare numărul ungarilor a crescut și prin maghiarizarea celorlalte etnii din Țara Maramureșului, fiindcă din diferite motive, în general din interese sociale, mulți români, germani și ucraineni s-au declarat maghiari în fața oficialităților ungurești, nou născuții, uneori fiind înregistrați cu prenume ungurești, alte nume românești fiind transliterate ungurește, astfel că la recensământul din 1930 maghiarii din Maramureșul Istoric numărau 11 199 [Dermer, Marin 1933, 65] de suflete.

Ucrainenii, menționați asemenea uzanțelor austriece ca ruteni în statisticile interbelice, trăiesc în Țara Maramureșului de sute de ani alături de români și de etniile colonizate pe plaiurile maramureșene. Ei viețuiesc compact în localitățile de pe Valea Ruscovei (Ruscova, Repedea, Poienile de sub Munte), Valea Vișeuului (Crasna, Bistra, Valea Vișeuului), Valea Tisei (Lunca la Tisa, Crăciunești, Tisa și Bocicoi), Valea Ronișoarei (Rona de Sus) și împreună cu românii și maghiarii în Câmpulung la Tisa (localitate în care mulți ucraineni s-au maghiarizat).

Dacă în perioada interbelică numărul ucrainenilor era de 19 293 [Dermer, Marin 1933, 64] de suflete, în prezent, (la recensământul din 1992), numărul lor este mai mult decât triplu față de anul 1933. În vreme ce ucrainenii din Maramureșul Istoric au beneficiat de condițiile în care am trăit cu toții în ultima jumătate de veac, românii din dreapta Tisei, care au trăit în Cehoslovacia Interbelică și viețuiesc de 50 de ani în Ucraina de azi, n-au avut parte de condiții favorabile păstrării ființei naționale, fiindcă niciodată, în istoria lor destul de frământată, nu au aparținut statului român. În perioada interbelică Maramureșul

din dreapta Tisei a aparținut Cehoslovaciei iar românii au trăit acolo în condițiile unei stăpâniri străine așa cum și ucrainenii din stânga Tisei au trăit sub stăpânire străină, chiar dacă statul român le-a acordat drepturi sporite. Despre condițiile oferite de istorie românilor din dreapta Tisei se cuvine să rostim câteva adevăruri consemnate de documente cu sau fără voia lor, și mai ales spre folosul nostru, dar din respect pentru adevărul istoric.

Să vedem ce ne oferă statisticile interbelice. În dreapta Tisei, printre colinele ce urcă spre Munții Maramureșului, între râurile Taras și Șopârca trăiau compact românii din Cehoslovacia [Dermer, Marin 1933, 117] interbelică în localitățile Apșa de Jos (peste 6000 de suflete), Apșa de Mijloc (peste 4000 de suflete), Biserica Albă (peste 1700 de suflete), satul Slatina (peste 200 de suflete). Cifrele menționate îi reprezintă pe românii care au trăit alături de alte etnii în Maramureșul din dreapta Tisei (cehi, slovaci, evrei, unguri, ucraineni, etc.) din rândul cărora erau recrutați reprezentanții administrației, "notabilitățile" localităților amintite formate pe străvechi pământuri românești.

Pentru a argumenta ideea lansată de noi că Țara Maramureșului este o zonă multiculturală, vom prezenta câteva date privind confesiunile religioase menționate în statisticile [Dermer, Marin 1933, 67; Morariu 1942, 37] vremurilor, zicem noi, cu adevărat democratice și europene, în înțelesul actual al termenului.

Creștini ortodocși declarați, atât din rândul românilor, cât și al ucrainenilor, erau 8 517 suflete. Cea mai mare parte a locuitorilor Țării Maramureșului erau credincioși greco-catolici 103 957 de suflete aparținând atât românilor băștinași cât și etniei ucrainene.

Romano – catolicii numărau 10 422 de suflete de etnie maghiară și germană, iar credincioșii luterani de etnie maghiară și germană însumau 3 241 de suflete.

Evreii "de legea lui Moise" erau în număr de 34 053 de suflete.

Documentele privitoare la Țara Maramureșului îi menționează pe ucraineni, cum am mai arătat, alături de români, începând cu secolele al XIII-lea și al XIV-lea, dar fie sub denumirea de ruși, provenită de la denumirea statului kievean până la sec. al XVIII-lea, iar în teritoriilor apusene ale Ucrainei și, mai ales, în enclavele ucrainene din România (Bucovina, Maramureș, Banat) până în zilele noastre, fie sub denumirea de **ruteni**, impus de, în special, de istoriografia germană și austriacă.

În anul 1999 istoricul ucrainean Serhii Popyk în lucrarea sa, Ucrainenii din Austria 1914 – 1918. Politica Austriei privind problematica ucraineană în perioada marelui război, apărută la Editura Zoloti litavry, Kiev-Cernăuți, lămurește condițiile în care s-au utilizat de-a lungul timpului termenii etnici "ruthener" (rutean) și "ukrainer" (ucrainean). Oamenii politici de la începutul veacului XX și-au pus problema folosirii în mod corect a celor doi termeni în actele oficiale. "Ruthean" era varianta latină folosită pentru termenul "rusin" (denumire etnică folosită de ucrainenii din Galiția, Bucovina și Zakarpattia) în cancelariile austriece.

Societatea Științifică "Taras Șevcenko" din Lvov, face un memorandum prin care solicită folosirea termenului **ukrainer**, în locul celui vechi **ruthener**. Disputa continuă și azi fără șanse de înțelegere între cele două grupări ce își susțin pătimaș punctele de vedere. Fiindcă în Transilvania și Maramureș administrația era de formație austriacă, aceasta nu a avut în vedere sugestiile și opiniile specialiștilor de la Kiev, ci a continuat să

folosească termenul **ruthener**. După un veac de cercetări în domeniu socotim că este normal să ne alăturăm specialiștilor și să utilizăm normal și firesc termenul **ucrainean** de care vom face uz în lucrarea noastră [Reguș 2002, 9].

Comunitatea ucraineană din Marmația nu s-a bucurat de atenția cuvenită din partea cercetătorilor, fie ei istorici sau filologi, etnologi sau sociologi, iar acest neajuns ridică probleme serioase cercetătorului actual.

Potrivit opiniilor unor cercetători care au abordat sporadic evoluția comunității ucrainenilor maramureșeni, această etnie a venit în **Țara Maramureșului** în trei mari valuri, dar migrația în și din acest străvechi ținut românesc a fost și este permanentă. "Istoria și cronologizarea procesului de așezare a ucrainenilor în Maramureșul românesc constituie o problemă dificilă din lipsa documentelor scrise și a dovezilor arheologice. Numai dialectologia și onomastica pot să ne ajute în cercetările noastre" [Janitsek, Vișovan 1969, 101–108].

Cercetând lucrările existente [Mihalyi 1900; Filipașcu 1940; Popa 1970] despre Țara Maramureșului, vom constata că primul val de ucraineni a pătruns pe plaiurile maramureșene în secolele XIII-XIV venind din Galiția și s-a așezat pe Valea Ruscovei întemeind localitățile Poienile de sub Munte, Repedea și Ruscova, teritoriu pe care, ca și astăzi, românii maramureșeni pășunau în timpul verii.

Primele atestări documentare despre ucrainenii din Țara Maramureșului apar în secolul al XIV-lea menționându-se numele râului Ruscova în transliterare maghiară "Orozviz"¹⁵, ce s-ar traduce prin "apa rușilor" sau "apa rusească". În același secol sunt atestate documentar localitățile Ruscova (1373) [Mihalyi 1900, 32] "possessionum Orozviz" (o fi însemnând poate "posesiunea rusului") și Poienile de sub Munte (1411) [Mihalyi 1900, 66] în transliterare maghiară "Polyana" sau "Ruszka-Polyana".

Eugen Janitsek consideră că "...în unele părți ale Maramureșului trăia o populație slavă rară care datează, probabil, dinaintea secolului al X-lea și care a creat acest strat de toponime slave mult înaintea mențiunilor documentare privind pătrunderea ucrainenilor (secolul al XIV-lea, eventual secolul al XIII-lea) în Maramureș. Acești slavi s-ar părea că aparțineau aparțineau, probabil, unuia din triburile ucrainene, **ulieii**, menționat în istoriografia ucraineană și străină ca locuitor al Carpaților alături de un alt trib ucrainean străvechi, **karpîi**, de la denumirea primului trib avem, probabil și azi numele maramureșean al unor familii, **Ulici**, care au fost de timpuriu asimilați de populația românească. Așa se explică faptul că în secolul al XIV-lea localitățile Săpânța, Rona, Vișeu (mai târziu divizate Rona de Sus, Rona de Jos; Vișeu de Sus, Vișeu de Jos) apar ca așezări românești" [Janitsek 1978, 8].

Subscriem părerii cercetătorului clujean care își fundamentează afirmația pe documente ce cuprind date certe și s-au bucurat de atenția istoricilor Ioan Mihalyi de Apșa [Mihalyi 1900, 168] și Radu Popa [Popa 1970, 54], dar considerăm și noi că în cercetările aprofundate ce se vor realiza "...trebuie să pornim de la existența unui mediu compact și aproape omogen de sate românești, cuprinzând doar câteva așezări de oaspeți regali germani și maghiari" [Popa 1970, 57].

"Stratul vechi românesc al toponimiei din Rona de Sus" [Janitsek, Vișovan 1969, 101] (localitate în care astăzi există o populație ucraineană compactă) ce a rezistat până în

vremea noastră, dovedește clar că afirmațiile lui Radu Popa reflectă o realitate de netăgăduit având ca bază rezultatele investigațiilor mai vechi și mai noi privind Țara Maramureșului.

Al doilea val al venirii ucrainenilor în Țara Maramureșului s-a oprit în comunitățile românești de pe Valea Tisei (Lunca la Tisa, Bocicoi, Crăciunești, Virișmort sau Tisa de azi, Câmpulung la Tisa, Remeți) și-și are originea tot în Galiția, după cum susțin cercetătorii în domeniu.

Fenomenul a început în secolul al XV-lea și a continuat intens până în secolul al XIX-lea fiind favorizat de faptul că Galiția și Țara Maramureșului aveau aceeași stăpânire și lipseau efectiv granițele statale care să-i oprească pe cei care căutau ținuturi unde să poată trăi mai bine între hotarele Imperiului Habsburgic.

Cum putem ști că migrarea s-a petrecut în secolul amintit? Comparând denumirea locurilor menționate în documentele istorice la date diferite. Lunca la Tisa atestată în 1442 "Lonka" [Mihalyi 1900, 314], "villa Olachalis", iar în 1450 localitatea apare în documente sub denumirea ucraineană "Luh" [Mihalyi 1900, 314].

Aceeași situație o au și celelalte localități inițial românești în care s-au împământenit ucrainenii veniți în Marmația. Trebuie făcute unele precizări legate de structura populației, din punct de vedere etnic, din localitățile în care s-au așezat ucrainenii. Dacă Lunca la Tisa și Remeți, extremele zonei de pe Valea Tisei în care s-au așezat ucrainenii veniți în al doilea val, românii au fost asimilați de ucrainenii, în localitățile Bocicoi, Crăciunești și Tisa ei există și azi alături de maghiari și ucrainenii. Cauzele pot fi multiple, dar noi credem că fenomenul a fost favorizat oarecum conjunctural de anumite perioade din frământata istorie a Țării Maramureșului.

Al treilea, ultimul și cel mai recent val de ucrainenii stabiliți în Țara Maramureșului a fost înlesnit, în primul rând de anexarea Galiției la Imperiul Habsburgic, act prin care granița dintre acest ținut și Transilvania este practic desființată. Prin acest fenomen complex al migrației în secolul al XVII-lea ucrainenii populează valea inferioară a râului Vișeu întemeind satele Crasna, Bistra și Valea Vișeului, care alcătuiesc în prezent comuna administrativă Bistra. În aceste localități există la sfârșit de secol XX populație ucraineană compactă care a continuat să vină pe primitoarele plaiuri maramureșene până la făurirea **României Mari** prin istoricul act de la **1 Decembrie 1918**, adevărată piatră de hotar în istoria românilor, viabilă prin destrămarea "Închisorii Popoarelor" cum era denumit Imperiul Austro-Ungar.

Venirea ucrainenilor pe meleagurile Țării Maramureșului până la începutul secolului XX este dovedită de faptul că huțului din stânga Tisei își cunosc rudeniile de pe malul drept al acestui râu, mai precis de pe malurile Tisei Negre de unde au venit străbunii huțului maramureșeni.

Așezările amintite s-au format pe hotarul muntos al localității Petrova care, din vechime, a fost un puternic centru al nobilimii române din Țara Maramureșului, al "nemeșilor" cum i-a consemnat în documente administrația maghiară respectându-le drepturile și pretinzându-le să-și respecte obligațiile ce le avea nobilul față de rege.

Evaluând argumentele istorice, geografice, etnografice și lingvistice vom constata că așezările constituite ca efect al emigrărilor formează unități teritoriale ce diferă între ele.

Diferențele se constată în obiceiuri, grai și sistem onomastic ca urmare a faptului că locuitorii lor au o istorie și o origine mai mult sau mai puțin diferită, mai precis au venit în perioade istorice diferite și de pe teritorii diferite chiar dacă toți cei veniți sunt de aceeași etnie. Aceste diferențieri sunt specifice și spațiului românesc și mai ales Țării Maramureșului în localitățile căreia portul diferă de la sat la sat și încă nu puțin.

Toate dovezile materiale și spirituale, dar în special documentele scrise începând cu secolul al XIII-lea ajută la clarificarea tuturor problemelor istorice și culturale ale Marmației devenită, cu timpul, spațiu multicultural. Perioada ce precede veacul al XIV-lea când documentele consemnează că "se aflau în Maramureș câteva sate de ruteni" [Popa 1970, 55], cum susține istoricul Radu Popa, istoria ucrainenilor din Maramureș înainte de veacul al XIII-lea, când lipsesc documentele "...poate fi luat în discuție numai pe temeiul toponimiei" [Popa 1970, 56].

Pornind de la acest adevăr de necontestat, cercetătorul nu trebuie să privească problema fixist, fiindcă sunt șanse ca arheologia să aducă elemente noi sau probabil altă știință cu ajutorul căreia cercetarea să se facă interdisciplinar. Pentru o cât mai dreaptă judecată trebuie să avem în vedere faptul că pătrunderea ucrainenilor în Țara Maramureșului a fost numai dinspre nord fiindcă mai la nord de spațiul românesc s-au aflat și se află locurile lor de baștină și că fenomenul migrării a fost influențat de foarte mulți factori care l-au făcut să difere ca intensitate fiindcă rolul determinant l-au avut evenimentele istorice, dar și cele sociale și s-a petrecut ca un proces neîntrerupt de-a lungul veacurilor.

Nu trebuie exclus faptul că migrarea etnicilor ucraineni s-a putut petrece atât în cadrul "Comitatului Maramureș", dintr-o localitate în alta a acestuia, cât și în alte regiuni geografice ale spațiului românesc cum ne-o dovedesc cercetările întreprinse de diferiți cercetători între care se distinge Eugen Janitsek ce în lucrările sale a aprofundat toponimia maramureșeană [Janitsek 1990, 16] împreună cu Ștefan Vișovan [Vișovan 2001].

Fiindcă datele despre ucrainenii din Țara Maramureșului le întâlnim doar în lucrări cu caracter geografic până în prezent, existând foarte puține informații despre această etnie.

Astfel de date, foarte sumare, le întâlnim în studiul geografic, **Maramureșul Românesc** [Dermer, Marin 1931] de Dr. I. Dermer, profesor la Liceul "Dragoș Vodă" Sighet, și inginer Ioan Marin, șeful Regiei C.A.P.S. Vișeu apărut la Editura "Cartea Românească" din București. Lucrarea aceasta era destinată "...elevilor școlilor secundare din Maramureș ca manual...", dar ea era recomandată și altor categorii de cititori interesați de "...cunoașterea ținutului" dar ca și "Istoria Maramureșului" de Alexandru Filipașcu apărută la București în 1940 și "Die Maramureș" de Tiberiu Moraru, apărută tot la București în 1942, însă în limba germană, nu prezenta cele mai importante date despre ucrainenii din **Maramureșul Voievodal**.

Date mai multe despre ucrainenii din *Marmația* putem afla în *Enciclopedia Ucrainoznavstva*, vol. IV, pagina 1476, apărută în 1962 sub conducerea științifică a profesorului doctor Vladimir Kubiovici, la Editura *Molode Jetja* din Kiev. Textul restrâns dar foarte dens din menționata lucrare îl informează pe cititor despre viața națională și culturală a populației ucrainene din sudul Tisei, mai precis din Țara Maramureșului, despre care se afirma că în perioada interbelică era "slab dezvoltată".

Între anii 1920 și 1940 ucrainenii din **Maramureșul Istoric** au întreținut strânse legături cu Centrul Ucrainean din Cernăuți. Autorii enciclopediei ucrainene recunosc meritele Bisericii Greco-Catolice în păstrarea identității naționale a ucrainenilor din Marmația precizând că în anul 1930 funcționau 11 biserici care, subordonate Vicariatului Greco-catolic din România, au avut însemnate realizări socio-culturale.

După 1 Decembrie 1918 și în special după 22 aprilie 1922, a apărut Legea pentru regimul general al cultelor prin care România Mare garanta drepturi depline tuturor cetățenilor ei aparținând bisericilor care activau în conformitate cu legislația românească din aceea vreme de avânt general pe toate planurile. Ucrainenii din Țara Maramureșului au fost reprezentați în Parlamentul României Mari de doi deputați, Orest Ilniczky și Teodor Bokotei. În anul 1920, preotul A.Sabo a înființat în orașul Sighetu Marmației Partidul Rusinilor care: din anumite motive nu a jucat un rol deosebit în viața etniei ucrainene din Marmația. Probabil din aceste cauze în anul 1931 în Țara Maramureșului a luat ființă filiala Partidului Ucrainean din România, condus de avocatul Ivan Odoviciuk care nu a înregistrat succese deosebite fiindcă din cercetările recente [Gherheș 2002] rezultă că această formațiune politică a avut orientare naționalistă și porniri secesioniste luptând pentru alipirea Maramureșului Istoric la Ucraina.

Etnicii ucraineni din stânga Tisei au fost în martie 1939 în fruntea celor care au acordat ajutor refugiaților ucraineni din dreapta Tisei nevoiți să pibegească din statul lor nou creat Ucraina-Karpatică după lupte crâncene cu armata hortistă.

În perioada 1940–1944 județul Maramureș a fost ocupat de horiști iar etnici ucraineni din România au îndurat același tratament ca și românii etnicii maghiari și cei germani fiind privilegiații ocupantului.

Între 1944 și 1945 Țara Maramureșului este la cheremul armatei sovietice iar în această perioadă tulbure avocatul Ivan Odoviciuk joacă din nou un rol nefast în viața Marmației instaurând între 28 ianuarie și 9 aprilie 1945 un regim ucrainean respins de localnici, între ei numărându-se și etnicii ucraineni din mai multe localități cu populație preponderent ucraineană, cum este Bistra și Valea Vișului. Datorită opoziției ferme a populației maramureșene, începând cu 9 aprilie 1945 Ivan Odoviciuk și acoliții săi au fost izgoniți din **Maramureșul Istoric** unde s-a reinstaurat normalitatea, iar relațiile româno-ucrainene din ținut au intrat pe făgașul lor normal, așa cum recunoaște enciclopedia ucraineană citată.

După 9 Mai 1945 se așterne pacea peste Europa, în Țara Maramureșului viața revine la normal. În baza Reformei învățământului din România (1948) se înființează școli cu limba de predare a tuturor minorităților conlocuitoare. Astfel, la Sighetu Marmației ca și la Siret (jud. Suceava) se înființează licee teoretice (la Suceava – secție la Liceul Ștefan cel Mare) și școli pedagogice ucrainene (în 1956 și la Tulcea), iar în localitățile cu populație ucraineană – școli cu ciclurile primar și gimnazial. Pentru aceste instituții de învățământ (ca și pentru restul școlilor celorlalte naționalități conlocuitoare), Editura Didactică și Pedagogică, din București, editează manuale. Pentru populația ucraineană din așezările maramureșene, bucovinene, tulcene și bănățene încep să apară bilunarul "Novyi vik" și versiunea ucraineană a "Îndrumătorului cultural" – "Kulturnyi paradyk paradyk". Asemenea condiții prielnice favorizează orașul Sighetu Marmației și fac să

devină unul din centrele de formare a intelectualității ucrainene din România. Tinerii școliți își desăvârșesc studiile în țară și peste hotare, iar cei mai valoroși dintre ei, prin "Suplimentul literar" de, mai târziu al publicației "Novyi vik", culegerea anuală "Orizonturi" (1979–1989) și "Editura Kriterion" vor fi lansați pe plan național obținând rezultate de excepție și vor devenii personalitățile cu care etnia ucraineană din România se mândrește.

Стаття Йона Петрова "Українські поселення в комітаті Марамуреш" розповідає про багатокультурність Мараморошини – історичної провінції румунського простору. У сучасному повіті Румунії Марамуреш мешкає значна кількість етнічних українців – майже 60% від усієї української національної меншини Румунії.

У статті описано багатокультурне розмаїття Мараморошини й подано основні моменти історії українських поселень від найдавніших часів у колишньому комітаті Марамуреш, який перебував під юрисдикцією Австро-Угорщини до 1918 р.

Ключові слова: Марамуреш, українська меншина, багатокультурність, історія і сучасність.

Статья Иона Петрова "Украинские поселения в комитате Марамуреш" повествует о поликультурности этой исторической провинции румынского пространства. В современном уезде Румынии Марамуреш проживает значительное количество этнических украинцев, составляющих почти 60% от всего украинского национального меньшинства Румынии.

В статье описывается разнокультурие Марамуреша, подаются известия об основных моментах истории украинских поселений с древнейших времён в бывшем комитате Марамуреш, который пребывал под юрисдикцией Австро-Венгрии до 1918 г.

Ключевые слова: Марамуреш, украинское меньшинство, поликультурность, история и современность.

Bibliografie:

1. *Dermer I., Marin I.* Maramureșu Românesc. – București: Editura "Cartea românească", 1931. – 98 p.
2. *Dermer I., Marin I.* Maramureșul Românesc. – București: Cartea Românească, 1933. – 129 p.
3. *Filipașcu Alexandru.* Istoria Maramureșului. – București, 1940. – 190 p.
4. *Gherheș Ilie.* Maramureșul între Dictatul de la Viena și Conferința de pace de la Paris (30 august 1940 – 10 februarie 1947). – Baia Mare, 2002. – 204 p.
5. *Janitsek Eugen.* Contribuții la studiul relațiilor lingvistice româno-ucrainene (Onomastica din Maramureș). – Cluj-Napoca, 1978. – 153 p.
6. *Janitsek Eugen.* Apelative topice huțule de origine românească în Maramureș // "Studii de onomastică V". – Cluj, 1990. – 160 p.
7. *Janitsek Eugen, Vișovan Ștefan.* Stratul vechi românesc al toponimiei din Rona de Sus (județul Maramureș) // "Cercetări de lingvistică". – Nr.1. – Cluj, 1969. – P. 101–108. *Kacso Carol.* Comori preistorice din Țara Maramureșului. – Baia Mare, 1992. – 130 p.
8. *Mihalyi Ioan.* Diplome Maramureșene din secolul XIV și XV. – Sighet, 1900. – 401 p.
9. *Morariu Tiberiu.* Die Maramureș. – Bukarest: Die Dacia-Bücher, 1942. – 59 p.
10. *Reguș Corneliu.* Discuții în jurul termenilor etnici "Ruthener și "Ukrainer" // "Curierul ucrainean". – Nr. 98–99/2002. – P. 3–19.
11. *Popa Radu.* Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea. – București: Editura Academiei, 1970. – 135 p.
12. *Vișovan Ștefan.* Interferențe româno-ucrainene în toponimia Maramureșului. – Baia Mare: Editura Umbria, 2001. – 207 p.